

การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้สมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เป็นฐาน: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

Thai Language Learning Management Using 21st Century Competencies-based

เฉลิมลาภ ทองอาจ

บทคัดย่อ

ศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีการสื่อสาร ประชากรในศตวรรษใหม่จึงต้องเป็นผู้มีสมรรถนะที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยในปัจจุบัน จึงควรที่จะปรับเปลี่ยนจากเดิม ที่ใช้เนื้อหาสาระของภาษาไทย เป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์และกระบวนการเรียนรู้ มาสู่การนำสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะสมรรถนะหลัก มาเป็นฐานในการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียน ฝึกปฏิบัติสมรรถนะต่าง ๆ อย่างรอบด้านและสมดุล อันจะเป็นการเตรียมนักเรียน ให้มีความพร้อมต่อการเข้าสู่ยุคใหม่ สมรรถนะสำคัญที่ควรนำมาประกอบด้วย การคิดอย่างมี วิจารณญาณ และการแก้ปัญหา การสื่อสาร การร่วมมือร่วมใจ และการคิดสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรม สมรรถนะเหล่านี้ ครูภาษาไทยสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ภาษาไทยให้สอดคล้องกับสมรรถนะเป้าหมายได้หลากหลายกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดและทักษะชีวิต

คำสำคัญ: ทักษะในศตวรรษที่ 21/ สมรรถนะในศตวรรษที่ 21/ การจัดการเรียนรู้ภาษาไทย/ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมรรถนะเป็นฐาน/ การพัฒนาการรู้หนังสือ

Abstract

The 21st century has been a period of rapid change in information and communications technology. People in this century need to have competencies that support their learning and living in changing times. Thai language learning management at the present time should be modified from using Thai language content for setting instructional objectives and the learning process to using 21st century competencies for designing students' learning experiences. Thai language instruction based on competency-based learning will enhance students' readiness to face the challenges of a new era. The four core competencies are 1) critical thinking and problem solving, 2) communication, 3) collaboration and 4) creativity and innovation. Thai teachers can design many learning activities that relate to these competencies in order to improve student's cognitive and life skills.

KEYWORDS: 21ST CENTURY SKILLS/ 21ST CENTURY COMPETENCIES/
THAI LANGUAGE LEARNING MANAGEMENT/ COMPETENCY-BASED LEARNING/
LITERACY DEVELOPMENT

บทนำ

แนวคิดสำคัญที่มีอิทธิพลต่อยิ่งการจัดการศึกษาในระดับชั้นพื้นฐาน คือ การพัฒนาประชากรให้สามารถอ่านออก เขียน และคิดคำนวณได้ โดยเรียกว่า “The Three Rs” ประกอบด้วย การอ่าน (Reading) การเขียน (wRiting) และการคิดคำนวณ (aRithmetic) อย่างไรก็ตาม การศึกษาปัจจุบัน รวมถึงที่จะต้องคำนึงถึงอนาคตที่สภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะหรือทักษะเพียง 3 ประการดังกล่าวย่อมจะไม่เพียงพอ เพราะการอ่านออก คือ การคิดในระดับชั้นพื้นฐานที่ผู้เรียนอ่านออกเสียงได้ แต่ยังไม่เข้าใจความ หรือวิเคราะห์สารได้ เช่นเดียวกันกับการเขียนได้ ที่ผู้เรียนเพียงสามารถเขียนคำหรือประโยคได้ แต่ยังไม่สามารถเรียบเรียงเพื่อแสดงความคิดของตนเองอย่างเป็นระบบ ทั้งสองทักษะจึงถือว่าเป็นความสามารถในระดับพื้นฐานเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ หากจะให้สอดคล้องกับสภาพสังคมแห่งอนาคต ที่มีความซับซ้อน และต้องอาศัยสมรรถนะ และทักษะอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากในการดำรงชีวิต ประชากรก็ควรที่จะได้รับการฝึกฝน ทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษใหม่ โดยเฉพาะทักษะกระบวนการทางปัญญา ทักษะการอยู่

ร่วมกับผู้อื่น และทักษะชีวิต เพื่อให้สามารถที่ประกอบกิจการงานต่าง ๆ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง รายละเอียดเกี่ยวกับสมรรถนะที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รวมถึงแนวทางการนำสมรรถนะเหล่านั้น ไปใช้เป็นฐานการออกแบบ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทย จะได้นำเสนออย่างเป็นลำดับต่อไป

ศตวรรษที่ 21 จะเป็นอย่างไร

ความเปลี่ยนแปลงของโลกเกิดขึ้นเป็นธรรมดาในทุก ๆ ช่วงเวลา เพราะมนุษย์คิดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ของการดำรงชีวิตอยู่เสมอ และสิ่งใหม่ ๆ หรือที่อาจเรียกว่า “ผลิตภัณฑ์” หรือ “นวัตกรรม” ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผลผลิตทางปัญญาของมนุษย์ที่เกิดจากกระบวนการศึกษาค้นคว้าทั้งสิ้น ดังนั้น เราจึงสามารถที่จะกล่าวได้ว่า เพราะมนุษย์มีการศึกษา มนุษย์จึงสร้างนวัตกรรมได้ โลกในศตวรรษใหม่ต้องการการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีลักษณะแหวกแนวและนอกกรอบอยู่เสมอ จึงไม่อาจที่จะพึ่งพาการศึกษาในรูปแบบเดิมที่เน้นแต่เฉพาะการเรียนรู้ในตำราหรือในห้องเรียนได้อีกต่อไป ดังที่ Barack Obama อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้แสดงแนวคิดสรุปได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในทุกรูปแบบและทุกระดับ จำเป็นที่จะต้องเน้นกระบวนการเสริมสร้างทักษะและสมรรถนะสำคัญต่าง ๆ แก่ผู้เรียน เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา การเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurship) และการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม มากกว่าการจัดการเรียนรู้เพียงเพื่อให้ผู้เรียนฝนคำตอบที่ถูกต้องลงในแบบทดสอบเท่านั้น (Obama, 2009 อ้างถึงใน National Education Association, 2010) ด้วยเหตุผลสำคัญที่ว่า ศตวรรษที่ 21 จะเป็นยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมที่เพิ่มความสะดวกรวดเร็ว มีรูปแบบการสื่อสารได้หลายช่องทาง ด้านธุรกิจการค้าที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบสินค้าและบริการในหลายรูปแบบ เพื่อตอบโจทยความต้องการของผู้บริโภค ด้านสังคมที่มีการเคลื่อนตัวของประชากรในหลายชาติพันธุ์ที่เข้าไปผสมผสานอยู่ในกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่ทำให้สังคมมีลักษณะเป็น “พหุวัฒนธรรม” ในแทบทุกที่ ความเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีการดำเนินชีวิต สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษแห่งการสื่อสารผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ การอยู่ร่วมและทำงานกับกลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลาย การคิดวิเคราะห์และการสังเคราะห์ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรม ทั้งในด้านความคิดและผลงาน ที่มีคุณภาพ ประหยัดทรัพยากร เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตให้ได้มากที่สุด

อะไรคือสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนยุคใหม่

แม้ในขณะนี้ คำว่าศตวรรษที่ 21 จะเป็นช่วงเวลาแห่งอนาคตก็ตาม แต่ผู้เรียนที่เกิดในช่วงหลังปี ค.ศ. 2000 ก็เริ่มมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับอนาคตมากยิ่งขึ้น รูปแบบของการดำเนินชีวิต การติดต่อและการสื่อสารกับบุคคลรอบข้าง ล้วนแต่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังที่ Rodgers และคณะ (2006) ได้อธิบายโดยสรุปว่า เยาวชนรุ่นใหม่ได้รับประสบการณ์จากเทคโนโลยีที่หลากหลายมาก อาทิ วิดีโอเกม ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีเหล่านี้ ได้เข้ามาสู่ชีวิตของผู้เรียนตั้งแต่ช่วงวัยเด็กมาก จึงเป็นผลให้สื่อและอุปกรณ์เหล่านี้ มีอิทธิพลต่อลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ของคนรุ่นใหม่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เยาวชนเหล่านี้ เมื่อพวกเขาเข้าสู่ระบบการศึกษา จึงมีฐานความรู้ ความเข้าใจเรื่องข้อมูลดิจิทัล สามารถที่จะติดต่อสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์มาก่อนแล้ว ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาก็คือ พวกเขาจึงมิได้ใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีดังที่กล่าวมานั้นในฐานะวัตถุภายนอก หรือเป็นเพียงเครื่องมือใช้สอยอย่างหนึ่ง แต่กลับมีมุมมองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ขาดเสียไม่ได้ต่อไป

ดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงถือเป็นเรื่องปกติ ที่ผู้เรียนยุคใหม่จะมีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีตลอดเวลา ในระดับชั้นเรียนหรือครอบครัว หากได้รับอนุญาตจากครูผู้สอนหรือผู้ปกครอง พวกเขาก็สามารถใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ รวมถึงใช้ข้อมูลเหล่านั้น เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อน หรือแม้แต่กระทั่งในการทำงานต่าง ๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวของผู้เรียนในปัจจุบัน เป็นแต่เพียงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการทดลองผิดลองถูก หรือเป็นประสบการณ์เฉพาะสำหรับตนเอง หาได้เกิดจากการจัดการศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ที่เป็นระบบไม่ นอกจากนี้ พวกเขายังไม่ได้รับการฝึกหัด ให้ใช้ความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าว เพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะสำคัญต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษใหม่อีกหลายประการ และในทางตรงกันข้าม พวกเขายังไม่ได้รับการฝึกหัดให้เกิดสมรรถนะ ที่จะนำมาส่งเสริมประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีอย่างเพียงพอ ผลที่ตามมาก็คือ ผู้เรียนยังไม่สามารถพัฒนาทักษะและสมรรถนะสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และไม่สามารถเชื่อมโยงหรือบูรณาการทักษะและสมรรถนะเหล่านั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เท่าที่ควร

ส่วนแนวคิดเรื่องสมรรถนะหรือทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 นั้น นักวิชาการและองค์กรด้านการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ได้เสนอแนวคิดไว้หลากหลายมาก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นโครงการวิจัย และข้อเสนอของสมาคมและองค์กรต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา และ

องค์กรระหว่างประเทศด้านการพัฒนา อาทิ Partnership for 21st century skills (2006), The North Central Regional Educational Laboratory and Metiri Group (2003), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2005), National Leadership Council for Liberal Education and America's Promise (2007) เป็นต้น ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกันแล้ว จะพบสมรรถนะและทักษะที่คล้ายคลึงกันบางส่วน โดยส่วนใหญ่แล้ว สมรรถนะหรือทักษะที่สำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 มักจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ในด้านความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ กับอีกส่วนหนึ่ง ได้แก่สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตที่ต้องเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ที่จะต้องอาศัยความสามารถในการสื่อสารและทักษะชีวิตหลายประการ สำหรับสมรรถนะหรือทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่องค์กรต่าง ๆ ได้นำเสนอไว้ แสดงในตาราง 1 ต่อไปนี้

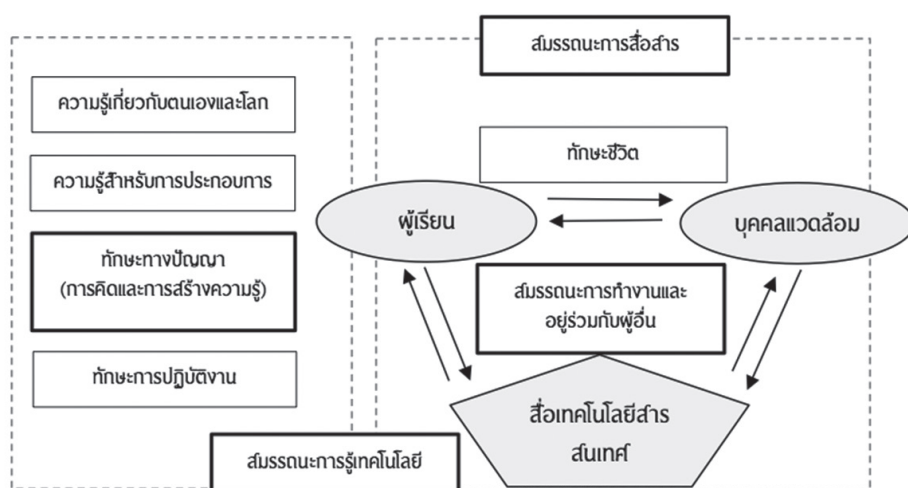
ตาราง 1 สมรรถนะหรือทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ

Partnership for 21st century skills (2006)	The North Central Regional Educational Laboratory and Metiri Group (2003)	Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2005)	National Leadership Council for Liberal Education and America's Promise (2007)
1. ความรู้ในวิชาแกน (ภาษาอังกฤษ การอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ เศรษฐศาสตร์ พลเมือง ศิลปะ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์)	1. การรู้ข้อมูลยุคดิจิทัล (การรู้วิทยาศาสตร์, การรู้เศรษฐศาสตร์, การรู้เทคโนโลยี, การรู้พหุวัฒนธรรม, ความตระหนักเกี่ยวกับโลก)	1. การใช้เครื่องมือในเชิงโต้ตอบอย่างมีประสิทธิภาพ (การใช้ภาษา สัญลักษณ์ ข้อความอย่างมีประสิทธิภาพ, ใช้ความรู้ และข้อมูล รวมถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ)	1. ความรู้เรื่องวัฒนธรรมของมนุษยชาติ โลกทางกายภาพและธรรมชาติ (วิทยาศาสตร์, คณิตศาสตร์, สังคมวิทยา, มนุษยศาสตร์, ประวัติศาสตร์, ภาษา และศิลปะ)

Partnership for 21st century skills (2006)	The North Central Regional Educational Laboratory and Metiri Group (2003)	Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2005)	National Leadership Council for Liberal Education and America's Promise (2007)
2. สาระการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ความตระหนักเกี่ยวกับโลก, การเงิน, ธุรกิจ, การประกอบและดำเนินกิจการ, สุขภาวะ) 3. ทักษะการเรียนรู้และการคิด (การคิดอย่างมีวิจารณญาณ, การแก้ปัญหา, การสร้างสรรค์, การผลิตนวัตกรรม) 4. การรู้ดิจิทัล (การใช้เทคโนโลยีโทรคมนาคม, การรู้วิธีเรียน, การคิดอย่างมีวิจารณญาณ, การแก้ปัญหา, การใช้ข้อมูล, การสื่อสาร, การสร้างนวัตกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่น) 5. ทักษะชีวิต (ภาวะผู้นำ, จริยธรรม, ความรับผิดชอบ/ตรวจสอบได้, การปรับตัว, การอยู่ร่วมกับผู้อื่น, การนำตนเอง, การรับผิดชอบต่อสังคม)	2. การประดิษฐ์คิดค้น (การนำตนเอง, ความสนใจใคร่รู้, การสร้างสรรค์, การเผชิญความเสี่ยง, การคิดระดับสูงและการปฏิบัติอย่างมีเหตุผล) 3. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (การทำงานเป็นทีม, การร่วมมือ, ทักษะชีวิต, การรับผิดชอบต่อสังคม, การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ) 4. การสร้างผลิตภัณฑ์ระดับสูง (การจัดเรียงลำดับความสำคัญ, การวางแผน, การจัดการให้เกิดผล, การใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ในสถานการณ์จริง)	2. การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีความแตกต่างหลากหลาย (การอยู่ร่วม/ร่วมมือกับกลุ่มทำงานเป็นทีมจัดการและแก้ไขความขัดแย้งระหว่างบุคคล) 3. การปฏิบัติ/แสดงออกอย่างเป็นอิสระ (การคิดในภาพใหญ่, สร้างและวางแผนโครงการของชีวิต, รักษาและปกป้องสิทธิ, ความสนใจ, ความต้องการรวมถึงทราบข้อจำกัดของตนเอง)	2. ทักษะทางปัญญาและการปฏิบัติงาน (การวิเคราะห์และสืบสอบ, การคิดอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์, การเขียนและพูดสื่อสาร, การรู้เรื่องปริมาณ, การรู้ข้อมูล, การทำงานเป็นทีมและการแก้ปัญหา) 3. ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (ความรู้เรื่องสิทธิหน้าที่พลเมืองและการมีส่วนร่วมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก, ความรู้ข้ามวัฒนธรรม, การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม, ทักษะและพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต) 4. การเรียนรู้เชิงบูรณาการ (สังเคราะห์และสร้างผลสำเร็จของงานต่าง ๆ ในบริบทใหม่)

เมื่อพิจารณาจากสมรรถนะและทักษะต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นข้างต้นจะพบว่า กระบวนการการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะต่าง ๆ ข้างต้น จะมีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาอยู่ 3 องค์ประกอบด้วยกัน องค์ประกอบแรกคือ ผู้เรียน ที่จะต้องมีความรู้ต่าง ๆ ที่จำเป็น และ

มีทักษะพื้นฐาน ทั้งในด้านการคิดความรู้ในเชิงวิชาการและการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม องค์ประกอบที่สอง คือ บุคคลแวดล้อม ที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการร่วมกันทำงาน ร่วมกันคิดพิจารณา วิเคราะห์ วางแผนการแก้ปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ กับผู้อื่นอย่างเป็นระบบ และองค์ประกอบสุดท้ายคือ สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะต้องได้รับคัดเลือกและนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของการสื่อสาร ในขณะที่เดียวกันก็นำมาใช้พัฒนาทักษะและสมรรถนะในด้านอื่น ๆ ด้วยเช่นเดียวกัน ดังที่อธิบายมานี้ จึงสามารถกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 จะต้องเข้าไปดำเนินการพัฒนาทั้งในส่วนของผู้เรียน บุคคลแวดล้อมอันได้แก่ ครู เพื่อน ผู้ปกครองและคนในชุมชน และสื่อรวมถึงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ควบคู่กันไปโดยตลอด องค์ประกอบของการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ดังที่กล่าวมา สามารถสังเคราะห์และแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพ องค์ประกอบของการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21

แผนภาพข้างต้น สามารถที่จะอธิบายเรียงตามลำดับได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้ที่จำเป็นพื้นฐานแก่ผู้เรียนเป็นลำดับแรก ซึ่งความรู้ดังกล่าว อาจแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือความรู้ในเชิงวิชาการ อันได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษย์ ซึ่งความรู้เหล่านั้น จะช่วยให้มนุษย์เข้าใจธรรมชาติ เข้าใจเพื่อนมนุษย์ในสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมถึงเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าเป็นอารยธรรมของมนุษยชาติ ซึ่งผู้เรียนในฐานะสมาชิกของสังคมโลก พึงทราบและทำความเข้าใจเป็นพื้นฐาน

และความรู้อีกส่วนหนึ่ง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และการประกอบการทางด้านธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนต้องเลือกประกอบอาชีพของตนเองในอนาคต

การให้ความรู้พื้นฐานทั้งสองประการข้างต้น ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ทักษะทางปัญญา อันได้แก่ การคิดในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในเชิงการคิดเพื่อสร้างความเข้าใจ การคิดแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสังเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ผลผลิตหรือนวัตกรรม ที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม มิใช่มุ่งเรียนเพียงเนื้อหาและตอบคำถามอันมีลักษณะที่ตายตัวแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ควรฝึกหัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การศึกษาค้นคว้า การจัดการ การบริหารความเสี่ยง รวมถึงการประเมินประสิทธิภาพของงานและการปรับปรุงแก้ไขคุณภาพงานที่จัดทำขึ้น ทั้งนี้ ควรที่จะเชื่อมโยงเนื้อหาด้านวิชาการที่เรียน กับโจทย์ปัญหาหรือสถานการณ์จริงต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางปัญญา ควบคู่ไปกับการฝึกทักษะในการปฏิบัติงาน เช่นนี้จึงจะเกิดประสิทธิผลสูงสุด

เมื่อผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาสมรรถนะและทักษะด้านความรู้ การคิดและการปฏิบัติงานได้ระยะหนึ่งแล้ว ครูก็ควรที่จะส่งเสริมให้พัฒนาทักษะ ที่จะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลแวดล้อม ทั้งที่เป็นรูปแบบการปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว หรือปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นผ่านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ นั่นก็คือทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนควรจะได้รับ การฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน และนำเสนออย่างเป็นกระบวนการ โดยพัฒนาหลาย ๆ ทักษะย่อยควบคู่กันไป และในการส่งเสริมและฝึกหัด ครูผู้สอนพึงให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะเหล่านั้น ร่วมกับบุคคลแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนและครู การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม สืบค้น วิเคราะห์ เรียบเรียง นำเสนอ และสื่อสารต่อสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ คือหลักการสำคัญ ของการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งระหว่างการทำงานหรือเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับผู้อื่น ผู้เรียนก็จะมีโอกาสได้พัฒนาสมรรถนะในด้านการทำงานร่วมมือกับผู้อื่น สามารถที่จะปรับตัว และอยู่ในสังคมที่มีความแตกต่างจากความคิด ความเชื่อของตนเองได้ นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความ “รู้เท่าทัน” ต่อภัยอันตรายต่าง ๆ ที่จะเข้ามาสู่ตนเองในลักษณะต่าง ๆ มีทักษะในการปฏิเสธอบายมุข การควบคุมพฤติกรรมด้านเพศ การใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและมีความกล้าหาญทางจริยธรรม หักห้ามใจตนเองมิให้ทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น (พัชรภา ตันติชูเวท และ จริญญา มาติลโกวิท, 2559)

สมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังที่กล่าวมาข้างต้น แม้จะมีหน่วยงานและองค์กร และนักวิชาการต่าง ๆ นำเสนอไว้มากกว่า 5 สมรรถนะหรือทักษะ ตัวอย่างเช่น Trilling และ Fadel (2009) ได้เสนอทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21

จำนวน 7 ทักษะ (“7Cs” skills of 21st century learning) ได้แก่ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) 3) ทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีมและความเป็นผู้นำ (collaboration, teamwork, and leadership) 4) ทักษะการสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม (cross-cultural understanding) 5) ทักษะการสื่อสารและการรู้สื่อ (communications, information, and media literacy) 6) ทักษะการคำนวณ และการรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ (computing and ICT literacy) และ 7) ทักษะการประกอบอาชีพและการเรียนรู้ด้วย ความเชื่อมั่นในตนเอง (career and learning self-reliance) แต่เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและมีสมรรถนะที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น สมาคมการศึกษาแห่งชาติ (National Education Association, 2010) ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงได้ประมวลและจัดหมวดหมู่สมรรถนะสำคัญต่าง ๆ ให้เหลือเพียง 4 สมรรถนะ ซึ่งเรียกว่า “Four Cs” ทำให้สะดวกต่อการจดจำและนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดเป็นเป้าหมายของการเรียนการสอน สาระสำคัญของแต่ละสมรรถนะสามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) หมายถึง การที่บุคคลสามารถให้เหตุผลในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถที่จะคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ได้ว่า องค์ประกอบย่อยของสิ่งต่าง ๆ นั้นทำงานสัมพันธ์กันในภาพรวมอย่างไร สามารถที่จะตัดสินใจ พิจารณาและวิเคราะห์ ข้อเสนอ มุมมอง ความคิด หรือประเด็นโน้มน้าวต่าง ๆ โดยประเมินจากประจักษ์หลักฐานที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ และระบุหรือตั้งคำถามที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่วิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2. การสื่อสาร (communication) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะจัดการความคิด ด้วยการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ แล้วใช้การพูด เขียน (วจนภาษา) และการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง (อวัจนภาษา) ในหลากหลายรูปแบบ และได้ในหลายบริบท เพื่อสื่อความคิดเหล่านั้นให้ปรากฏ สามารถที่จะฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจสารหรือความหมายที่แท้จริง รวมถึงเข้าใจค่านิยม เจตคติ และเจตนาของผู้พูด ที่ซ่อนแฝงอยู่ในเนื้อหาของสิ่งที่ฟังได้ รวมทั้งสามารถสื่อสารได้หลากหลายตามวัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ เพื่ออธิบาย เพื่อโน้มน้าวหรือชักชวน และสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างหลากหลาย เพื่อที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่การสื่อสารของตนเอง

3. การร่วมมือร่วมใจ (collaboration) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงให้เห็นความสามารถในการที่ทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยการมีจิตใจที่เปิดกว้าง เป็นผู้รับฟังที่ดี มีจิตที่เคารพความแตกต่างของบุคคลอื่น สามารถที่จะยืดหยุ่นและเต็มใจที่จะ

ประนีประนอม เพื่อที่จะทำให้งานบรรลุตามเป้าหมาย มีความรับผิดชอบและมีค่านิยมส่วนตัวที่จะอุทิศตนและเสียสละแก่ส่วนร่วม โดยถือว่า ตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มและต้องรับผิดชอบ ที่จะทำให้งานหรือทีมทำภารกิจได้สำเร็จตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ แม้ว่าตนเองอาจจะต้องได้รับความยากลำบากบ้างก็ตาม

4. การคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม (creativity and innovation)

หมายถึง ความสามารถของบุคคล ที่จะสร้างความคิดใหม่ ซึ่งเป็นนวัตกรรม เพื่อนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในการแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถที่จะสร้างความคิดใหม่ ๆ ที่มีคุณประโยชน์ ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข และประเมินความคิดเดิมที่ได้เคยคิดขึ้นมา เพื่อพัฒนาให้เป็นความคิดสร้างสรรค์ขั้นสูงสุด มีใจเปิดกว้าง ยอมรับและตอบสนองต่อมุมมองความคิดอื่น ๆ ที่อาจจะแตกต่างไปจากตน นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถทำความเข้าใจกับสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทจริง รวมถึงข้อจำกัดที่อาจจะส่งผลต่อความคิดใหม่ รวมทั้งมองความล้มเหลวว่าเป็นโอกาสของการเรียนรู้และการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อาจจะต้องใช้เวลายาวนาน และอาจจะต้องเผชิญอุปสรรคหรือความล้มเหลวในบางครั้ง

สมรรถนะข้างต้น เป็นสมรรถนะหลักที่สำคัญของการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษใหม่ ซึ่งสามารถที่จะกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทย มีพันธกิจที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มี “ความเก่ง” ใน 4 ประการ คือ เก่งสื่อสาร เก่งคิด เก่งคน และเก่งชีวิต กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องสามารถใช้ภาษาเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาคุณภาพชีวิตได้ รู้จักวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ คิดด้วยเหตุด้วยผล มีวิจารณ์ญาณและสามารถที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่สามารถอยู่ร่วมและช่วยเหลือสังคม รวมถึงมีความเห็นชอบ ว่าอะไรคือเป้าหมายของชีวิตและการไปสู่เป้าหมายนั้นโดยการรับผิดชอบต่อสังคม และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2555)

เมื่อเป้าหมายของการพัฒนา คือ สมรรถนะและทักษะต่าง ๆ ข้างต้นชัดเจนแล้ว ครูผู้สอนพึงนำสิ่งเหล่านี้มากำหนดเป็นเป้าหมาย รวมถึงการสร้างเป็นมาตรฐานและจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์สำหรับการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง สำหรับแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย ที่จะพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21 จะได้กล่าวถึงแนวทางเป็นลำดับต่อไป

แนวทางใหม่ของการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้สมรรถนะเป็นฐาน

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า สมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ สามารถประมวลมาได้ประมาณ 4 สมรรถนะ เมื่อนำมาใช้เป็นหลักในการออกแบบหลักสูตรและการสอนตามแนวคิดการใช้สมรรถนะเป็นฐาน (competencies based approach) จึงสามารถนำมาใช้เพื่อกำหนดเป้าหมายหลักของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะเหล่านั้น นอกจากนี้ จากการกำหนดสมรรถนะหรือทักษะเป็นเป้าหมายอย่างชัดเจนในลักษณะนี้ จะทำให้ครูผู้สอนสามารถกำหนดสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่จะสอน วิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมถึงวิธีการวัดและประเมินผลได้อีกด้วย ตัวอย่างแนวทางการนำสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 4 สมรรถนะมาใช้เป็นฐานออกแบบโครงสร้างหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียน สามารถแสดงในตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้รายวิชาภาษาไทย เพื่อพัฒนาสมรรถนะในศตวรรษที่ 21

สิ่งที่เรียน (เนื้อหา/สาระการเรียนรู้)	สมรรถนะหรือทักษะ ที่มุ่งพัฒนา	วิธีการเรียน (การจัดประสบการณ์การเรียนรู้)
1. สาระการเรียนรู้ ทั้งในด้าน ความรู้ และด้านทักษะ กระบวนการเฉพาะใน วิชาภาษาไทย (หลักการใช้อย่าง วรรณคดี และวรรณกรรม หลักการฟัง พูด กระบวนการอ่าน กระบวนการเขียน ฯลฯ)	1. การสื่อสาร	1. การลงมือปฏิบัติการพูด ฟัง อ่าน เขียน เพื่อสื่อความหมาย ในหลายหลายรูปแบบ 2. การอภิปรายและการนำเสนอ 3. การแสดงบทบาทสมมติ

สิ่งที่เรียน (เนื้อหา/สาระการเรียนรู้)	สมรรถนะหรือทักษะ ที่มุ่งพัฒนา	วิธีการเรียน (การจัดประสบการณ์การเรียนรู้)
2. สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับ โลกและการดำรงชีวิต (วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี โลก สิทธิ หน้าที่พลเมือง การอนุรักษ์ ธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งใช้เนื้อหา มาเป็นส่วนหนึ่งของการฝึก ทักษะทางภาษา)	2. การคิดวิเคราะห์และการแก้ ปัญหา	1. แนวคิดการพัฒนาทักษะ การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ 1.1 จำแนกข้อเท็จจริงข้อคิดเห็น 1.2 ระบุวัตถุประสงค์ น้ำเสียง และอคติของผู้เขียน 1.3 เชื่อมโยงและอ้างอิงไปสู่ ข้อสรุปอื่น 1.4 ประเมินความสอดคล้อง ขององค์ประกอบการเขียน 1.5 ประเมินหลักฐาน ข้อสนับสนุนการเขียน 1.6 สร้างข้อสรุปในประเด็นใด ประเด็นหนึ่งจากสิ่งที่อ่าน 2. การสืบสอบ 3. การแก้ปัญหา 4. การอภิปราย
3. สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับ การประกอบกิจการหรือ ธุรกิจ (การเงิน การค้า การผลิต การหาทุน การจัดตั้งและดำเนินธุรกิจ ซึ่งใช้เนื้อหาเป็นบางส่วน ของการฝึกทักษะทาง ภาษา)	3. การร่วมมือร่วมใจ	1. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่) 2. การทำโครงการ 3. การอภิปราย 4. การเรียนรู้ผ่านการให้บริการ สังคม (social service learning)
	4. การคิดสร้างสรรค์และ ประดิษฐ์นวัตกรรม	1. การวิจัยและพัฒนา 2. การประดิษฐ์หรือการสร้างชิ้นงาน 3. การทำโครงการ (รายบุคคลหรือ กลุ่ม)

บทสรุป

นักการศึกษาและครูไม่ควรที่จะมองข้าม หรือมีความคิดเห็นไปในทำนองที่ว่า เรื่องสมรรถนะหรือทักษะในศตวรรษที่ 21 ดังที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือมีความจำเป็นในกาลข้างหน้า จึงไม่ต้องรีบเร่งรัดพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียนเร็วมากนัก แท้ที่จริงแล้ว ความเข้าใจดังกล่าวถือว่าคลาดเคลื่อนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า สมรรถนะและทักษะ ทั้งการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การร่วมมือ และการสร้างนวัตกรรม รวมถึงสมรรถนะและทักษะอื่น ๆ ดังที่ได้แสดงไว้ก่อนหน้านี้ ก็ล้วนแต่เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการอยู่ในสังคมปัจจุบันทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้เรียนไม่ควรได้รับการจัดเตรียม หรือฝึกหัดสมรรถนะหรือทักษะ ที่จะต้องรอโอกาสใช้ในวันข้างหน้า แต่ควรที่จะได้รับโอกาสในการฝึกฝนควบคู่กับการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ณ ขณะปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาภาษาไทย ที่มีเนื้อหาลักษณะ การเรียนรู้ และกระบวนการเรียนการสอน ที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะและทักษะเหล่านั้นเป็นอย่างมาก แนวคิดการใช้สมรรถนะหรือทักษะเป็นฐาน จึงเป็นหลักสำคัญที่ควรนำมาใช้จัดการหลักสูตรและการสอนภาษาไทย เพื่อให้เกิดความมั่นใจ และสร้างหลักประกันแก่สังคมได้ว่า ผู้เรียนจะเกิดและดำรงสมรรถนะต่าง ๆ ได้อย่างยาวนาน ซึ่งก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองของการสอนภาษาไทยจากเดิมที่เป็นแต่เพียงกิจกรรมการอนุรักษ์ สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ไปสู่กิจกรรมส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบ การขยายขอบเขตความคิด และการสร้างนวัตกรรม อันจะเป็นคุณทั้งต่อตนเองและสังคมในวงกว้าง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2555). ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 : เส้นชัยที่การศึกษาไทยยังไปไม่ถึง.

วารสารครูศาสตร์, 40(1), 261-267.

พัชรภา ตันติชูเวช และ จริญญา มาติลกโกวิท. (2559). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเจนเอเรชั่นแอลฟาที่เหมาะสมกับสังคมไทยในอนาคต. *วารสารครูศาสตร์*, 44(1), 129-142.

ภาษาอังกฤษ

National Education Association (NEA). (2010). *Preparing 21st century students for a global society: An educator's guide to the "four Cs."*

Retrieved from <http://www.nea.org/assets/docs/A-Guideto-Four-Cs.pdf>

- National Leadership Council for Liberal Education and America's Promise.
(2007). *College learning for the new global century*. Retrieved from
http://www4.uwm.edu/acad_aff/assessment/intranet/Documents/GERRequirements/leap_execsummary.pdf
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2005). *The definition and selection of competencies: Executive summary*. Retrieved from
<http://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>
- Partnership for 21st Century Skills. (2006). *Framework definitions*.
Retrieved from http://www.p21.org/storage/documents/docs/P21_Framework_Definitions_New_Logo_2015.pdf
- Rodgers, M. et al. (2006). *Teaching 21st century learners*. Retrieved from
http://www.uwex.edu/disted/conference/Resource_library/proceedings/06_4168.pdf
- The North Central Regional Educational Laboratory and the Metiri Group.
(2003). *enGauge 21st century skills: Literacy in the digital age*.
Retrieved from <http://pict.sdsu.edu/engauge21st.pdf>
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*.
New Jersey: John Wiley & Sons.
-

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.เฉลิมลาภ ทองอาจ อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 10330
อีเมล: Chalermлахp@hotmail.co.th